

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ

KUR'AN VE ANLAM

Mürsel Ethem, Yusuf Topyay, Mehmet Akın, Grafiker Yayınları, 2018. (174 sayfa)

TAİLAKBEK AKYLBEK UULU

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ
Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslam dininin doğru anlaşılması, onun en temel kaynağı Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılmasına bağlıdır. Bu nedenle Kur'ân-ı Kerîm'i sahih bilgiler ışığında doğru usullerle incelemek ve anlamaya gayret etmek gerekir. Bu bağlamda Kur'an ve Anlam isimli kitabın yazarları da öncelikle Kur'an'a yönelmemiz, onu doğru bir şekilde anlamamız ve prensiplerini hayatımıza hâkim kılmamız gerektiğini vurgulamakta; ayrıca söz konusu sahih anlayış için yapılması gerekenleri ele almaktadırlar.

Bu eserin yazarları, günümüzde de Kur'an'ı Hz. Peygamber ve ashabı gibi anlamaya çalışmanın, anladıklarımızla amel etmenin ve başkalarını da bu yola davet etmenin gerektiğini belirtmişlerdir. Bu eserde, Kur'an ayetlerini ve emir ile yasaklarını doğru bir şekilde anlamak, çalışmanın ana hedefleri olarak belirlenmiştir.

Bu kitap, tefsir alanında, tefsir usulünden hareketle Kur'an ayetlerinin doğru anlaşılması için gereken unsurları ortaya koymaktadır.

Bu eserde, bir önsöz ve yedi başlık altında birbirini tamamlayan yedi farklı konu üzerinde durulmuştur. Yazarlar ilk başta "Kur'an'ın Anlaşılmasında Art-Süremlî Semantik Çalışmaların Rolü", ikinci olarak "Kur'an'ı Anlamada Ayet ve Sayfa Numaralarının Etkisi" konusunu, üçüncü olarak "Kur'an'ı Anlamada Müşkilat" mevzusunu irdelemişler. Sonra da "anlam bağlamdır" ilkesinden hareketle "Fatiha Suresinin Tahlili"ni yapmışlar. Son olarak ise her biri müstakil başlıklar altında olmak üzere "لَعْلٌ /Lealla" Edatının Kur'an'daki Bazı Kullanımları'nın, "قَالُوا /Kâlû" Üslubunun ve Kur'an'da "Siz" Zamirlerinin Tahlili üzerinde durmuşlardır. Ayrıca, eserdeki görüşlerin hangi akademisyene ait olduğuna dair herhangi bir belirleme yapılmamıştır.

İncelediğimiz eserin ilk bölümü, "Kur'an'ın Anlaşılmasında Art-Süremlî Semantik Çalışmaların Rolü" başlığı altında incelenmiştir. Bu çalışmada, akademik alanda tefsir ile ilgili çalışmaları bulunan Prof. Dr. Salih Akdemir'in (1950-2014) "Kur'an'a Dilbilimsel Yaklaşımlar" adlı kitabında yer alan fikirlere geniş yer verilmektedir. Son dönemde bu tür bir çalışmanın yapılmış olması Türkiye açısından bu alandaki önemli bir boşluğu doldurduğunu belirtmemize olanak tanımaktadır. Kur'an'ın daha iyi anlaşılması için Arapça sözlüklerden yararlanmanın gerekliliğine dikkat çekilirken, bazı ilim adamlarının bu sözlüklerin nüzul dönemindeki Arapça ile bazen tam uyumlu olmadığına dair değerlendirmelerine de yer verilmektedir.

Kitapta bu konuyla alakalı Kur'an'ın nüzul dönemindeki Arapçaya ulaşmak için Emin el-hûlî (1895-1966), Düccane Cündioğlu (1962-) ve Salih Akdemir'in görüşleri üzerinde yoğunlaşıldığını görmek mümkündür. Ayrıca eserde, el-Hulî'nin sözlükler hakkındaki değerlendirmelerine ve önerilerine de yer verilmiştir. Bu fikir adamlarına göre; Kur'an'ın nüzul dönemindeki anlamına ulaşmak için istifade edebileceğimiz kaynakların en önemlisi Arapça sözlüklerdir. Nitekim sahip olduğumuz mevcut Arapça sözlükler Hz. Muhammed dönemindeki konuşulan Arapçayı yansıtmakta her zaman başarılı ve yeterli olmamıştır. Dilin dinamik ve değişken bir niteliğe sahip olabileceğini göz ardı eden sözlük yazarlarının, sözcüklerin anlamını verirken çoğu zaman kelimenin hangi zamanda hangi anlama geldiğine yönelik kronolojiyi, yani tarihsel değişimi dikkate almadıklarını görmek mümkündür. Sözlüklerdeki bu duruma dikkat çekenlerin başında Mısırlı müfessir Emîn el-Hûlî gelmektedir. el-Hûlî elimizdeki sözlüklerin bize nüzul dönemindeki Arapçadan oldukça uzak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, el-Hulî'nin sözlükler hakkındaki değerlendirmelerine ve önerilerine de eserde yer verilmiştir. Onun önerisine göre, her müfessirin bireysel olarak oturup kelimelerin anlamları üzerinde çalışması ve bu çalışmayı, kelimelerin nüzul dönemindeki anlamlarını tam olarak kavrayana kadar sürdürmesi gerekmektedir. Benzer şekilde Düccane

Cündioğlu da mevcut Arapça sözlüklerde tarihsel değişikliklerin dikkate alınmadığını, aksine sözcüklerin anlamının gelişigüzel bir sıralamayla verildiğini ifade etmiştir. Ona göre bu boşluğu doldurabilecek tozlu raflarda tahkik bekleyen erken döneme ait eserler mevcuttur. Bu üç ilim adamı da Kur'an'ın doğru anlaşılmasından bahsederken, kelimelerin tarihi seyir içerisinde uğradığı değişikliğe dikkat çekmiştir. Salih Akdemir Kur'an'ın nüzul dönemindeki Arapçaya ulaşabilmek için art-süremlili semantik ve eř-süremlili semantik araştırmaların yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik birçoğ çalışmaları bulunan Emîn el-Hûlî, Salih Akdemir ve Dücane Cündioğlu, mevcut sözlüklerin Hz. Peygamber dönemindeki Arapçayı yansıtmaktan uzak olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Bu ilim adamları nüzul dönemindeki Arapçayı doğru bir şekilde sunacak olan, kronolojiyi dikkate alan bir sözlük oluşturulmasına ve zaman içinde muhtemelen unutulmuş kelimeleri tespit edecek çalışmaları yapılmasına yönelik tekliflerini sunmuşlardır.

Salih Akdemir, farklı çalışmalarında Kur'an'da geçen kelimelerin kök anlamını tespit etmede titiz davranan bir araştırmacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Akdemir, el-Hûlî'nin görüşüne katılmakla birlikte, onun önerisinin bireysel olduğunu ve bağlayıcı olamayacağını belirtmektedir. Nitekim onun içine doğacak olan anlam onunla irtibatlı ve ilmi değildir. Cündioğlu'nun yukarıda geçen önerisinin ise günümüze ışık tutmadığını, çünkü bu çalışmaların kıymetli olmasıyla beraber mevcut sorunu çözmede yeterli olamayacağını ifade etmektedir. Akdemir, bu sorunu çözecek yöntemin Sami dilleri ve Art-Süremlili semantik araştırmalar olduğunu belirtmektedir. Kur'an'ı anlamada Sami dillerinden faydalanmanın öneminin, özellikle Sami dilleri söz konusu olduğunda art süremlili semantik araştırmaların en başta geldiğini ve böylece bir Kur'an sözlüğünün oluşturulmasının mümkün olacağını ısrarla vurgulamaktadır.

Sami dillerinin Kur'an kelimelerinin muhtemel kaybolan anlamlarını tespit etmede yardımcı olduğu savunulurken Mürsel Ethem'in dile getirdiği gibi řu hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

- Birincisi, Kur'an'da geçen kök manalarının tespitinde Sami dillerine başvurmak nihai manayı değil, sadece muhtemel unutulmuş manalardan birisini elde etmemizi sağlamaktadır.
- İkincisi, Eğer Sami diller aracığıyla tespit edilen mana, Arapça kaynaklarda hiç yer almıyorsa, kanaatimizce tespit edilen bu manada - bağlama uygun olsa dahi - iddialı olmamak gerekir. Ayrıca tespit edilen mananın en doğru olduğunu söylemek de büyük bir sorumluluk getirmektedir.
- Üçüncüsü, Yine belirtmekte yarar vardır ki Kur'an'da geçen kelimelerin kök anlamını tespit etmede Sami dillerden istifade etmenin önceki Kutsal Kitapların muharref olmalarıyla bir alakası bulunmamaktadır. Nitekim konuşulan ve tartışılan şey dini bir bakış değil, dil olgusudur.

İkinci bölüm, "Kur'an'ı Anlamada Ayet ve Sayfa Numaralarının Etkisi" başlığı altında ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin bugünkü şekliyle numaralandırılması sonradan yapılmış bir faaliyettir. Kur'an'daki her ayet sonu, gramatik anlamda anlamlı bir cümleye tekabül etme şartını taşımamaktadır. Özellikle kısa ayetler söz konusu olduğunda, birkaç ayet anlamlı bir cümleyi ifade edebilmektedir. Aynı şekilde bir ayet birkaç anlamlı cümleye de gelebilmektedir. Burada örnek olarak "Deyn Ayeti"ni vermemiz mümkündür. Bu durum hem Mushaftaki ayetler hem de diğer dillere tercüme edilen mealler için geçerlidir. Numaralandırılan kısa ayetler söz konusu olduğunda, meallerde ciddi anlam bozuklukları ortaya çıkabilmektedir. Mushaftaki sayfa numaraları da anlam bütünlüğüne göre belirlenmemiştir. Bazen bir sayfanın sonundaki mananın tamamlanması bir sonraki sayfaya bağlı kalabilmekte ve mana ancak bu bütünlük dikkate

alındığında tam olmaktadır. Buna dikkat etmeyen bazı meal yazarlarının hataya düştüğü örneklerle gösterilmiştir. Bu bölümde, kısa ayetlerin ve bir sayfadan başka bir sayfaya geçişlerde mananın Kur'an çevirilerine aktarılması konusunda yaşanan sıkıntılar ele alınmış ve irdelenmiştir.

Kitabın üçüncü konusu olan "Kur'an'ı Anlamada Müşkilat", tefsir literatüründe Müşkilü'l-Kur'an olarak ifade edilen alanı kapsamaktadır. Kur'an'ı iyi anlamak ve hayatımıza tatbik edebilmemiz için belirli kuralların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kur'an'ın sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesi için ilahi mesajın ilk muhataplarının yaşam şekilleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri değerlendirilmelidir. Ayetleri anlamaya çalışma ameliyesi Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde yapılması gerekmektedir.

Dördüncü bölümde Fatıha suresinin tahlili yapılmıştır. Bu bölümde Fatıha suresinin son iki ayeti "gamer" ve "bağlamındaki anlamı" yönüyle incelenmiştir. Bu iki ayet her ne kadar müstakil birer ayet olsalar da hem mana hem de dilbilgisi açısından birbirini tamamlamaktadır.

Yazarlar, Fatıha süresindeki konu bütünlüğünü koruyabilmek için iç bağlamın dikkate alınması gerektiğini önermektedir. Her ne kadar müfessirler gamer açısından doğru anlam verseler de yorum kısmında farklı yaklaşımlar sergilemişler; meal yazarlarının da müfessirlerin bu tutumlarından etkilenmiş olma ihtimalini göz önüne aldığımızda benzer yaklaşım sergilediklerini görmek mümkündür. Dolayısıyla incelediğimiz kitabın yazarlarına göre; "غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ - gayri'l-mağdubi aleyhim" ve "وَلَا الضَّالِّينَ" - vele'd-dâllîn" ifadeleriyle kimlerin kastedildiği hakkında tefsirlerdeki birçok açıklamaları genel olarak incelemişlerdir. "غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ" ifadesi ile kastedilenlerin Yahudiler; "وَلَا الضَّالِّينَ" ifadesi ile kastedilenlerin ise Hristiyanlar olduğunu söylenmektedir. Başka görüşlere göre ise "غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ" - gayri'l-mağdubi aleyhim" ve "وَلَا الضَّالِّينَ" - vele'd-dâllîn" ifadeleri Müslümanların birer hali sıfatı ya da Müslümanlardan bedel olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu anlamı açıkça dile getiren bazı müfessirler de olmuştur.

Beşinci bölüm, "لَعَلَّ /Lealle" Edatının Tahlili olup kendi içinde dört başlık daha içermektedir. Bu çalışmada "lealle" edatı bağlamında yaygın olan hataların tespit edilip giderilmesi hedeflenmiştir. Yazar bu çalışmada "lealla" edatını Arap dili gamer açısından ele almıştır. Gramercilerin araştırmalarında "lealle" edatının genel olarak üç esas farklı anlamına ve kullanımına dikkat çekmişlerdir:

- Beklenti
- Sebebiyet
- İstifham

"Lealla" edatı Kur'an'ı Kerim'de ümit ve beklenti kullanımı dışında genelde sebep ifade etmek için kullanılmıştır. Bu konuyu ele alan araştırmacılar, tedavülde bulunan çevirilerde sebep ifade etmek için kullanılan "lealla" edatının "umulur ki, belki" gibi anlamında yanlış çevrildiğini dile getirmektedirler. Konuyu izah etmek için birkaç örnek sunmuşlar ve Türkçe, Rusça ve İngilizce çevirileri üzerinde durmuşlardır.

Kitabın altıncı bölümde "قَالُوا /Kâlû" üslubunun tahlili yapılmıştır. Bu çalışmada yazarlar "قَالُوا /Kâlû" üslubunun Kur'an'daki kullanımına dikkat çekmişler ve söz konusu olan üslubun tefsir ve

meallerdeki yansımaları üzerinde mülahazalarda bulunmuşlardır. Sonuç olarak, bazı meal yazarlarının bu leff-ü neşr dediğimiz söz sanat özelliğini göz ardı etmeleri nedeniyle bazı ayetleri yanlış tercüme ettikleri tespit edilmiştir.

Kitabın son bölümünde; Kur'an'da "Siz" zamirlerinin tahlili konusu ele alınmıştır. Kur'an'ın indiği dönemdeki Arapçanın özelliği olarak, kişiler arasında geçen diyaloglarda "biz" yerine "siz" zamiri kullanılmıştır. Bu bölümde Kur'an'ın dil özelliğinin, yani "biz"li zamirlerin "siz"li olarak aktarılmasının üzerinde durmuşlardır. Bu dil özelliği konusunda sadece birkaç meal yazarının üzerinde durduğu belirtilerek geriye kalanların bunu göz ardı dile getirilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki günümüzde bu dil özelliği artık Arapçada kullanılmamaktadır. Sonuç kısmında yazarlar bu dil özelliğinin çevirilere yansıtıldığı takdirde ayetlerin manasının metinsel bağlama uyumlu olacağını ve daha anlaşılır bir manaya ulaşılacağını ortaya koymuşlardır.

İncelediğimiz eserde Kur'an'ın Arapça nazil olduğu sıkça vurgulanmakla birlikte o Arapçanın yedinci asra ait dil özelliklerini taşıdığı belirtilmiştir. Bu kitapta, konularla ilgili tüm çalışmalar taranarak titiz bir araştırma yürütülmüş, bağlantılı eserler yeri geldiğinde kullanılmıştır. Kitapta yer verilen kaynak isimleri meraklı okuyuculara yol haritası niteliğindedir. Kur'an'ı anlama hususunda akla gelebilecek çoğu soruya cevap niteliğinde hazırlanmış bir eserdir. Ele aldığı konulardan hareketle, inceleme imkanı bulduğumuz bu kitabın Kur'an'ın doğru anlaşılmasına katkı sağlayabilecek noktalara işaret ettiğini ifade etmek mümkündür ve çevirmede katkılar sağlamaktadır, diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Salih. *Kur'an'a Dilbilimsel Yaklaşımlar*. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2017.
- Akın, Mehmet. *Nesefî Tefsirinde Müşkulu'l-Kur'an*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Atamov, Mursal. "Kur'an-ı Kerim'de 'Lealle' Edatının Kullanılışı ve Anlamları". *Diyanet İlmî Dergi* XLIX/3 (2013), 77-94.
- Ethem, Mürsel. "Bağlam Merkezli Bir Tahlil: Fatiha Suresinin Altıncı ve Yedinci Ayetleri". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (13 Mart 2015), 73-103. <https://doi.org/10.17859/pauifd.39864>
- Ethem, Mürsel. "Bir Tercüme Tekniği Olarak 'Siz' Zamirinin 'Biz' Şeklinde Tercümesi". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 64 (31 Aralık 2017), 158-168.
- Ethem, Mürsel vd. *Kur'an ve Anlam*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.
- Ethem, Mürsel (ed.). *Kur'an'ı Anlamada Yöntem (Dilsel Ağırlıklı Eleştirel Yaklaşım)*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2022.
- Ethem, Mürsel. *Kur'an-ı Kerim'in Rusça Çevirileri Üzerine (Tanıtımı ve Analizi)*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2. Basım, 2021.
- Ethem, Mürsel. *Sosyal ve Liberal Bilimlerde Yeni Yönelimler-2*. ed. Zafer Gölen - İbrahim Serbestoğlu. Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.
- Ethem, Mürsel - Topyay, Yusuf. "“Son Çağrı Kur'an” İsimli Mealin Çeviribilim Açısından Değerlendirilmesi". *Dini Araştırmalar Dergisi* 23/59 (15 Aralık 2020), 447-466. <https://doi.org/10.15745/da.779817>
- Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen b. Beşîr. *et-Tefsîrû'l-kebîr*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü't-Tarihî'l-Arabî, 1423/2002.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-. *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 24 Cilt. Kahire: Dâru'l-Hıcr, 1422/2001.

